

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2019, sp. zn. 25 Cdo 3662/2018, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.3662.2018.1

Číslo: 56/2020

Právní věta:

Správce komunikace, který vynaložil náklady na vyproštění a odtah havarovaného vozidla z pozemní komunikace, má nárok na jejich náhradu proti provozovateli havarovaného vozidla, nikoliv přímý nárok na pojistné plnění (proti pojistiteli odpovědnosti) či na plnění z garančního fondu (proti České kanceláři pojistitelů) podle zákona č. 168/1999 Sb. Správci komunikace nenáleží ani náhrada tzv. odklízecích zachraňovacích nákladů (§ 2819 odst. 1, 3 o. z.), které se vztahují jen k pojištění majetku. Obecnou podmínkou nároku na náhradu těchto nákladů je, že byly oprávněnou osobou skutečně vynaloženy, např. zaplacením ceny provedených prací.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.10.2019

Spisová značka: 25 Cdo 3662/2018

Číslo rozhodnutí: 56

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Pojištění odpovědnosti za škodu

Předpisy: § 2819 odst. 1 o. z.

§ 2819 odst. 3 o. z.

§ 6 odst. 1 předpisu č. 168/1999Sb.

§ 6 odst. 2 předpisu č. 168/1999Sb.

§ 6 odst. 3 předpisu č. 168/1999Sb.

§ 7 odst. 1 písm. c) předpisu č. 168/7Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. 18 Co 142/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 28. 2. 2018, č. j. 70 C 120/2017-174, zamítl žalobu, kterou se žalobkyně domáhala zaplacení částky 521 675,60 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Vyšel ze zjištění, že dne 2. 5. 2014 na silnici R1 (dnes Pražský okruh D 0) v důsledku technické závady na tahači kamionové soupravy, s pojištěním odpovědnosti u dvou rumunských pojišťoven, vznikl požár, který poškodil cementobetonový kryt vozovky, betonový žlábek a svodidla a zničil náklad masa v návěsu. Vyprošťovací práce na místě, odtah vozidla a odvoz ohořelého nákladu do kafilerie prováděla společnost W.-G., s. r. o., která za provedené práce žalobkyni vystavila fakturu v uvedené částce. Soud uzavřel, že zákonná povinnost žalobkyně zajistit bezpečnost a sjízdnost komunikace neznamená, že by náklady na odtah havarovaného vozidla a likvidaci poškozeného nákladu byly kryty z pojištění odpovědnosti podle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (dále též jen „zákon č. 168/1999 Sb.“). To by ve svém důsledku znamenalo, že kdokoliv, kdo vytvoří překážku na silnici svým vozidlem, které bude následně odtaženo, by nebyl povinen k úhradě provedeného odtahu, nýbrž by odtah byl kryt pojištěním. K argumentaci žalobkyně, že jí nárok na plnění zakládá úprava tzv. zachraňovacích nákladů, soud uvedl, že ustanovení § 2819 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), se uplatní pouze a jen u pojištění majetku, nikoliv u pojištění odpovědnosti.

2. K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 27. 6. 2018, č. j. 18 Co 142/2018-223, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Uvedl, že na žalobkyni nelze pohlížet jako na poškozenou ve smyslu § 2 písm. g) zákona č. 168/1999 Sb., neboť v její majetkové sféře nevznikla žádná újma vymezená v § 6 tohoto zákona. Jen ze zaslání faktury nelze dovodit újmu, kterou by žalované pojišťovny měly uhradit, a to jak v režimu tohoto zákona, tak ani podle § 2819 o. z. Obě ustanovení počítají s tím, že újma již vznikla, zatímco žalobkyně neprokázala, že požadovanou částku odtahové společnosti zaplatila a zda vůbec mezi nimi vznikl právní vztah. Navíc žalobkyně není osobou, která by odpovídala za škodu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě, neboť takovou osobou je ve smyslu § 6 zákona č. 168/1999 Sb. ten, kdo je povinen nahradit škodu; jen za něj je pojišťovna povinna plnit.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodování odvolacího soudu nebyly dosud vyřešeny. Za prvé vymezuje otázku rozsahu nároků, resp. status osoby poškozené podle zákona č. 168/1999 Sb., a za druhé otázku aplikovatelnosti ustanovení o zachraňovacích nákladech ve smyslu § 2819 o. z. ve vazbě na zákon č. 168/1999 Sb. Ve vztahu k první otázce odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. [25 Cdo 307/2007](#), s tím, že nyní o pojistné plnění žádá třetí subjekt, který není vlastníkem ani provozovatelem vozidla, jak předvídá uvedené rozhodnutí. Nelze proto dovodit, že požadovaná náhrada představuje tzv. škodu vlastní, neboť dovolatelce vnikla škoda (dluh vůči odtahové společnosti) zajištěním odtahu vozidla a likvidací poškozeného nákladu, k němuž byla povinna jako subjekt pověřený výkonem vlastnických práv státu k nemovitostem tvořícím dálnici. Ve vztahu k druhé otázce žalobkyně zdůrazňuje zařazení ustanovení o zachraňovacích nákladech do pododdílu Škodové pojištění. Jestliže zároveň podle § 2861 odst. 3 o. z. může být pojištění odpovědnosti sjednáno pouze jako škodové pojištění, je zřejmé, že se toto ustanovení vztahuje i na náklady, které dovolatelka vynaložila na odklizení vozidla a poškozeného nákladu, tj. na odklizení pojištěného majetku. Žalobkyně proto navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

4. Žalované ve vyjádření k dovolání shodně uvedly, že žalobkyni nevznikla žádná skutečná škoda v podobě snížení jejích majetkových poměrů. Dovolání navíc není přípustné, protože žalobkyní předložené otázky nejsou pro konkrétní věc relevantní. Ustanovení o zachraňovacích nákladech pak nelze v daném případě užít, protože žalobkyně nespĺňuje podmínky stanovené v § 2819 odst. 3 o. z.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř. k posouzení otázek rozsahu nároku podle zákona č. 168/1999 Sb. a aplikovatelnosti ustanovení o zachraňovacích nákladech ve smyslu § 2819 o. z., které dosud nebyly v praxi dovolacího soudu řešeny. Dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

7. Podle § 6 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. pojištění odpovědnosti se vztahuje na každou osobu, která je povinna nahradit újmu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě.

8. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení, nestanoví-li tento zákon jinak, má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku poškozenému a) způsobenou újmu vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením, b) účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete a způsobenou škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci, jakož i škodu vzniklou odcizením věci, pozbyla-li fyzická osoba schopnost ji opatrovat, c) ušlý zisk, d) účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků podle písmen a) až c); v souvislosti se škodou podle písmene b) nebo c) však jen v případě marného uplynutí lhůty podle § 9 odst. 3 nebo neoprávněného odmítnutí anebo neoprávněného krácení pojistného plnění pojistitelem, pokud poškozený svůj nárok uplatnil a prokázal a pokud ke škodné události, ze které tato újma vznikla a kterou je pojištěný povinen nahradit, došlo v době trvání pojištění odpovědnosti, s výjimkou doby jeho přerušení.

9. Podle odstavce 3 tohoto ustanovení, nebylo-li ujednáno jinak, poskytne pojistitel plnění v rozsahu a ve výši podle odstavce 2 v penězích nejvýše do limitu pojistného plnění stanoveného v pojistné smlouvě.

10. Podle § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 168/1999 Sb. pojistitel nehradí (kromě jiného) škodu na vozidle, jehož provozem byla škoda způsobena, jakož i na věcech přepravovaných tímto vozidlem, s výjimkou škody způsobené na věci, kterou měla tímto vozidlem přepravovaná osoba v době škodné události na sobě nebo u sebe, a to v rozsahu, v jakém je pojištěný povinen škodu nahradit.

11. Pojištění podle zákona č. 168/1999 Sb. je povinným smluvním pojištěním odpovědnosti za újmu, která byla způsobena při provozu silničních vozidel, a dopadá jak na odpovědnost provozovatele dopravy či vozidla podle § 2927 a násl. o. z., tak i na povinnost osob nahradit újmu podle § 2910 o. z., například na řidiče vozidla. Ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb. spojuje dopad tohoto předpisu jen se zde vyjmenovanými, uplatněnými a prokázanými nároky poškozeného na náhradu újmy, které je pojistitel povinen za pojištěného škůdce nahradit v rozsahu a ve výši podle zvláštního právního předpisu, jímž je především občanský zákoník. Oprávnění poškozeného uplatnit nárok přímo proti pojistiteli (a v případech stanovených v § 24 odst. 2 a 6 zákona č. 168/1999 Sb. nárok na plnění z garančního fondu proti České kanceláři pojistitelů, jako je tomu v této věci) ovšem neznamená, že by do odpovědnostního vztahu mezi škůdcem a poškozeným vstoupil namísto škůdce jeho pojistitel, který není za vzniklou újmu odpovědný. Jeho povinností je plnit za pojištěného, jestliže poškozenému vůči němu vzniklo právo na náhradu újmy. Odvolací soud důvodně a v souladu s

ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (srov. zejména rozsudky ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. [25 Cdo 2902/2012](#), a ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. [32 Cdo 4765/2010](#)) rozlišil mezi právem poškozeného na náhradu vzniklé škody vůči škůdci (§ 2910, 2927 a násl. o. z.) a specifickým právem poškozeného na výplatu plnění za pojištěného škůdce (§ 9 odst. 1, resp. § 24 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb.).

12. Pro nárok na pojistné plnění je rozhodující rozsah odpovědnosti osoby, za niž má pojistitel plnit, a rozsah plnění pak může být modifikován zejména ustanovením § 6 odst. 3 zákona č. 168/1999 Sb. Musí tedy být v první řadě zjištěno a posouzeno, zda a v jakém rozsahu osoba s pojištěním odpovědnosti odpovídá poškozenému podle občanského zákoníku za újmu, a odtud se pak odvíjí přímý nárok poškozeného vůči pojistiteli. Pojistné plnění poskytované z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla však není neomezené a nehradí se z něj veškeré újmy, které poškozenému v důsledku škodní události vznikly, ale pouze nároky taxativně vypočtené v § 6 odst. 2 tohoto zákona, nejsou-li vyloučeny výčtem obsaženým v § 7 zákona; jeho rozsah se automaticky nerovná rozsahu plnění, k němuž je povinován provozovatel či řidič vozidla z titulu náhrady škody. Nároky poškozených, které jsou z povinného pojištění hrazeny, jsou stanoveny taxativně. Pokud zákon č. 168/1999 Sb., popř. jiný zákon určitý druh nároku výslovně nestanoví, je jeho náhrada z pojištění odpovědnosti vyloučena.

13. Není pochyb o tom, že částky vynaložené na odtah vozidla, na němž vznikla závada vedoucí k jeho nepojízdnosti či havárii, nepředstavují újmu vzniklou poškozením zdraví či usmrcením [§ 6 odst. 2 písm. a) zákona] ani ušlý zisk [§ 6 odst. 2 písm. c) zákona]. Na rozdíl od nákladů za poškození vozovky či svodidel (tento nárok pojistitel odpovědnosti žalobkyni uspokojil mimosoudně) se nejedná ani o skutečnou škodu na majetku jiného subjektu, tj. o škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci [§ 6 odst. 2 písm. b) zákona], byť by je poškozený vynaložil. Zákon nepočítá s úhradou nákladů na odtah vozidla, které způsobilo dopravní nehodu, nebo nákladů na odstranění nákladu z vozovky z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Je ustálenou soudní praxí, že pojištěná osoba nemá podle zákona č. 168/1999 Sb. vůči svému pojistiteli odpovědnosti nárok na náhradu skutečné škody, která jí vznikla při havárii vlastního vozu tím, že musela uhradit náklady za vyproštění, odtah a parkovné svého vozidla, jež způsobilo překážku provozu na dálnici (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. [25 Cdo 307/2007](#), Soubor C 6865). Stejně tak přímý nárok na pojistné plnění nenáleží třetí osobě, která by takové náklady vynaložila za pojištěného, ledaže by šlo o náklady na vyproštění, odtah či případné parkovné vozidla této třetí osoby samotné, bylo-li její vozidlo poškozeno při střetu s pojištěným vozidlem. Vykládá-li dovolatelka uvedené rozhodnutí jiným způsobem, nerozlišuje náklady, které byly vynaloženy na odtah vozidla poškozeného při dopravní nehodě, od nákladů na odtah vozidla, které škodu způsobilo. Ve druhém z těchto případů jde totiž o škodu související se škodou na vozidle, jehož provozem byla škoda způsobena, takže přímý nárok proti pojistiteli odpovědnosti vylučuje ustanovení § 7 odst. 2 písm. c) zákona č. 168/1999 Sb. K dovolatelkou první vymezené právní otázce lze tudíž uzavřít, že správce komunikace, který uhradil náklady na vyproštění a odtah havarovaného vozidla z pozemní komunikace, má nárok na jejich náhradu proti provozovateli vozidla, nikoliv přímý nárok na pojistné plnění (proti pojistiteli odpovědnosti) či na plnění z garančního fondu (proti České kanceláři pojistitelů) podle zákona č. 168/1999 Sb.

14. Dovolatelka dovozuje svůj nárok též z ustanovení § 2819 o. z., upravujícího tzv. zachraňovací náklady, a argumentuje tím, že může-li být pojištění odpovědnosti podle § 2861 odst. 3 o. z. sjednáno jen jako pojištění škodové, uplatní se právo na náhradu zachraňovacích nákladů i v jejím případě. Dovolatelce lze přisvědčit v úvaze o systematickém zařazení úpravy zachraňovacích nákladů do škodového pojištění, přičemž dikce § 2861 odst. 3 o. z. je rovněž jednoznačná a vylučuje ujednání o pojištění odpovědnosti jako pojištění obnosového. To však neznamená, že náhrada zachraňovacích nákladů náleží oprávněné osobě automaticky u jakéhokoliv škodového pojištění.

15. Rozlišení forem pojištění na škodové a obnosové má význam z hlediska závislosti výše pojistného

plnění na rozsahu vzniklé újmy. Podle § 2811 o. z. v případě škodového pojištění pojistitel poskytne pojistné plnění, které v ujednaném rozsahu vyrovnává úbytek majetku vzniklý v důsledku pojistné události, tedy je zde zřejmá návaznost na výši vzniklé a prokázané újmy. Oproti tomu podle § 2821 o. z. obnosové pojištění zavazuje pojistitele poskytnout v případě pojistné události pojistné plnění v ujednaném rozsahu, přičemž základem pro výpočet jeho výše je částka určená na návrh pojistníka; jeho smyslem je tedy získání prostředků za účelem rozšíření stávající majetkové sféry z pojištění oprávněné osoby (srov. ŠLAUF, P. in JANDOVÁ, L., ŠLAUF, P., SVEJKOVSKÝ, J. Pojištění v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 190-191 a s. 231-232). Toto obecné rozlišení však není zásadní pro závěr, zda povinné smluvní pojištění odpovědnosti za újmu z provozu motorových vozidel pokrývá i vynaložené zachraňovací náklady.

16. Podle ustanovení § 2819 odst. 1 o. z. vynaložil-li pojistník účelně náklady při odvracení bezprostředně hrozící pojistné události na zmírnění následků již nastalé pojistné události nebo proto, že plnil povinnost odklídít poškozený pojištěný majetek nebo jeho zbytky z hygienických, ekologických či bezpečnostních důvodů, má proti pojistiteli právo na jejich náhradu, jakož i na náhradu škody, kterou v souvislosti s touto činností utrpěl.

17. Podle odst. 3 tohoto ustanovení, vynaložil-li zachraňovací náklady pojištěný nebo jiná osoba nad rámec povinností stanovených jiným zákonem, má proti pojistiteli stejné právo na náhradu jako pojistník.

18. Náhrada vynaložených zachraňovacích nákladů nemá povahu pojistného plnění, jde nad jeho rámec a nárok vzniká jen v případech, které jsou vymezeny v citovaném ustanovení. Jde vlastně o tři typové situace, které nastávají v souvislosti s plněním prevenční povinnosti (§ 2900 a násl. o. z.) směřující zejména k předcházení hrozícím škodám (srov. též prakticky shodnou, leč strukturovanější úpravu v § 32 odst. 1 a 2 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, účinného do 31. 12. 2013). Proto pojistníku či dalším osobám za podmínek uvedených v § 2819 odst. 3 o. z. náleží náhrada tehdy, čelili-li vzniku bezprostředně hrozící pojistné události (tzv. preventivní náklady) či zmírnili-li její následky, pokud již nastala (tzv. zmírňovací náklady). Tyto dva případy lze vztáhnout ke všem typům škodového pojištění, včetně pojištění odpovědnosti. Žalobkyně však v řízení netvrdila ani neprokázala, že by činnosti odtahové služby, jež jí byly fakturovány, sledovaly některý z těchto cílů; tvrdí, že zajištěním odtahu vozidla a likvidací znehodnoceného nákladu plnila povinnost odstranit překážku na komunikaci a odklídít poškozený majetek, resp. jeho zbytky.

19. Dovolatelka tedy požaduje náhradu za třetí druh zachraňovacích nákladů (tzv. odklízecí náklady), který je spojen s plněním prevenční povinnosti odklídít z hygienických, ekologických či bezpečnostních důvodů majetek poškozený při pojistné události nebo jeho zbytky. Zákon zde však výslovně hovoří o poškozeném pojištěném majetku, tedy míří jen na jeden z druhů škodového pojištění, a to pojištění majetku, jak je upraveno v § 2849 - 2855 (pododdíl 8, oddíl 2, díl 15, část třetí) o. z. Ke shodnému závěru dospívá i právnícká literatura, která odklízecí zachraňovací náklady vztahuje toliko k pojištění majetku a argumentuje též tím, že je správné a logické stanovit pojistiteli povinnost k náhradě zachraňovacích nákladů vynaložených pouze v souvislosti s tím, co je pojištěnou hodnotou pojistného zájmu a co je předmětem pojištění (co je pojištěním kryto). U náhrady odklízecích nákladů je jimi reparováno odklizení poškozeného pojištěného majetku, který je pojištěnou hodnotou pojistného zájmu právě a jen v pojištění majetku, nikoliv v dalších druzích škodového pojištění (srov. HAAS, K. in: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 642).

20. V posuzovaném případě je zřejmé, že uvolnění silniční komunikace zčásti zablokované v odstavném pruhu havarovaným nákladním vozidlem a likvidace znehodnoceného biologického materiálu bylo plněním prevenční povinnosti správce komunikace s nutností vynaložit odklízecí náklady na potřebné úkony. Ty se však netýkaly věcí pojištěných pro případ poškození či zničení

(resp. požadované plnění z garančního fondu Českou kanceláří pojistitelů není plněním z pojištění majetku), nýbrž věci poškozených při škodní události, pro jejíž vznik byla pojištěna odpovědnost provozovatele vozidla vůči třetím osobám. Jestliže tedy vozidlo bylo samo poškozeno a vytvořilo překážku, kterou bylo třeba odstranit, správně odvolací soud dovodil, že náklady, o nichž dovolatelka tvrdí, že je za tímto účelem vynaložila, nepředstavují náklady na odklizení pojištěného majetku; v rámci povinného smluvního pojištění podle zákona č. 168/1999 Sb. totiž není pojištěn majetek, nýbrž odpovědnost provozovatele dopravy či vozidla za újmu, kterou vyvolá provoz na majetku (či jiných hodnotách) dalších osob.

21. Konečně je pro rozhodnutí této věci významná i okolnost, že jedním ze základních předpokladů pro vznik nároku na náhradu zachraňovacích nákladů je podmínka, že oprávněná osoba již náklady skutečně vynaložila (srov. dikci § 2819 o. z. „vynaložil“), nepostačí tedy potenciální možnost jejich vynaložení, resp. případný vznik závazku k jejich zaplacení (dluhu). Vzhledem k tomu, že uvedený nárok je specifickým nárokem na plnění ze sjednaného pojištění (viz shora odkazovaný komentář nakladatelství C. H. Beck, s. 218), a nikoliv nárokem na náhradu škody, nelze použít ani § 2952 odst. 2 o. z., které považuje vznik dluhu za škodu.

22. Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí je z pohledu uplatněných dovolacích důvodů správné, a Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.